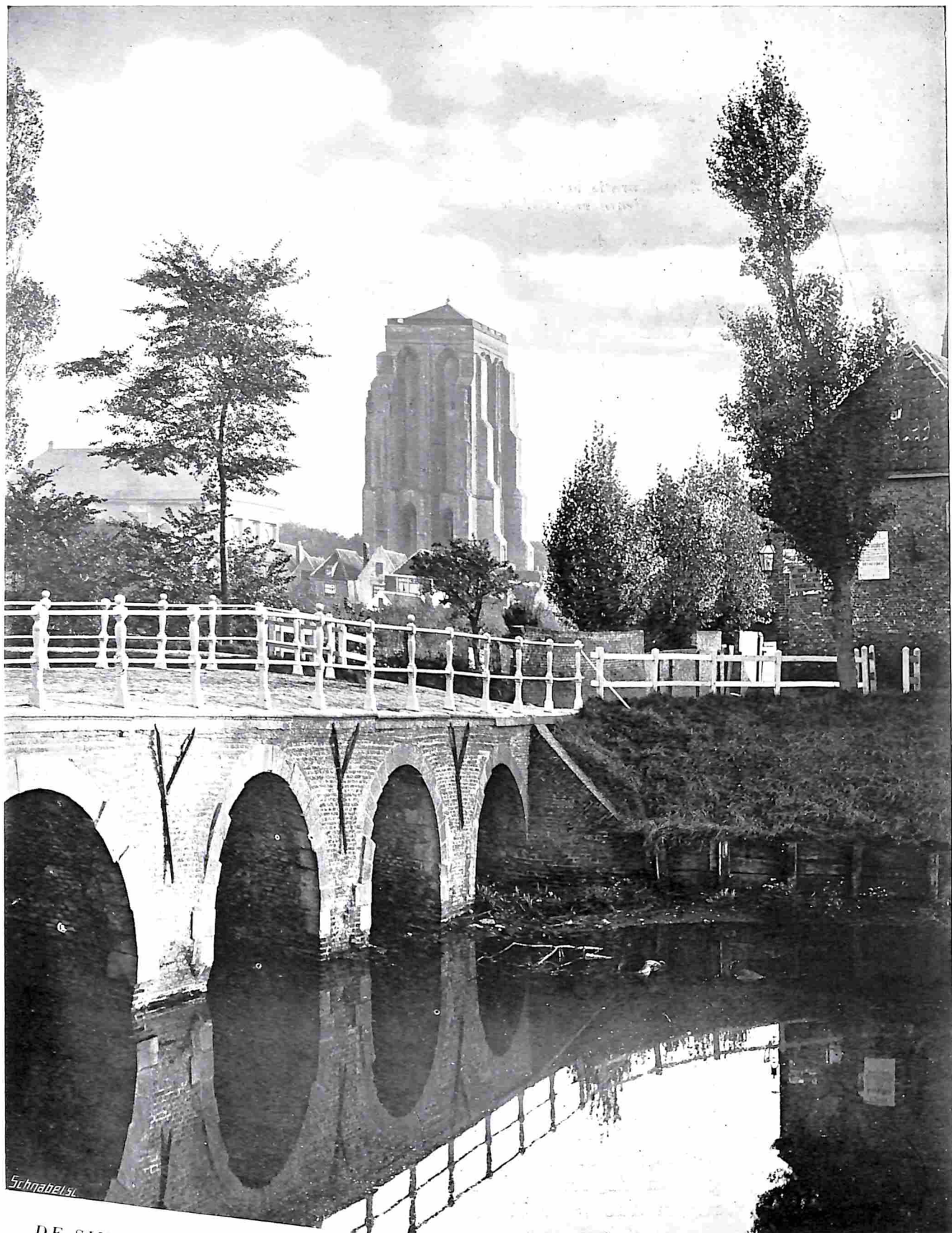

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 33

ZATERDAG 15 AUGUSTUS 1936

DE SINT LIEVENSMONSTERTOREN TE ZIERIKZEE, GEZIEN VAN DE ZUIDWELLEBRUG
(BIJ HET ARTIKEL: „ZIERIKZEE”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE HOND, DOOR L. A. DE EERENS-VAN WINKOOP	BLZ. 386—387
ZIERIKZEE (GEÏLL.) DOOR L. BROEDER	BLZ. 385, 388—390
ZOMER IN DE DUINEN (GEÏLL.) DOOR M. BARENDRECHT-HOEN	BLZ. 390—393
EEN ZOMERZANGER VAN DEN TUIN (GEÏLL.) DOOR R. J. DE STOPPELAAR	BLZ. 393—394
VAN EEN PAREL, EEN PARADIJS EN EEN REUS (DE REUS - I. GESCHIEDENIS EN KLIMAAT), (GEÏLL.) DOOR W.	BLZ. 394—395
ANEMONE JAPONICA, DE HERFST-ANEMOON (GEÏLL.) DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 395—396

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

DE HOND

DOOR L. A. DE EERENS-VAN WINKOOP

HET was een huis in Indië, waar het kindje, ziek en koortsig, in zijn wieg lag. De moeder zat er bezorgd naar te kijken en hield het kleine handje vast. „De hond moet voor een tijdje het huis uit,” zei de dokter. „Zijn schelle geblaf verschrikt uw kind en verstoort zijn slaap. Laat het deze dagen volkomen rustig in huis zijn!”

De moeder knikte. „Ik zal er met mijn man over spreken”, zei ze. „Wij zullen hem wegzenden, als u het noodig vindt”. De hond lag op het erf in de zon en ving vliegen. Hij was sterk, trouw en onstuimig. Echter had hij, ondanks vele berispingen, nog niet kunnen afleeren, alle vreemdelingen, die den tuin betraden, met zijn schetterend geblaf te ontvangen. Nu dreigden voor hem de gevolgen.

's Morgens, in alle vroegte, zag hij Pakatjong, den koetsier, op zich afkomen. Deze zette een bak voer voor hem neer en wachtte, tot de hond zijn maal zou hebben verorberd. Het dier slobberde het voedsel naar binnen en loerde onderwijl met een schuin oog naar den bruinen man. Hij zag hem een ketting te voorschijn halen en voelde dat die aan zijn halsband werd vastgehaakt.

„Mèe”, beval de man en begon te loopen. De hond bleef staan en keek om naar het huis. Er was niemand te zien. „Ajo, mèe”, zei Pakatjong, ongeduldig. Toen volgde de hond. Buiten op den landweg stond een karretje klaar, met een bruin paard bespannen. De hond sprong in den wagen, onbewust nog van naderend gevaar en voelde zich plotseling vastgelegd aan een houten spijl. Pakatjong nam de teugels, klakte met zijn tong en het paard draafde weg. Zij reden ver. Eerst volgden zij een paar landwegen, zonbeblakerde slingerpaden, tusschen akkers en weelderig begroeide velden. Toen verdwenen zij in het bosch. De hond bewoog onophoudelijk en trok onrustig aan zijn ketting. Waakzaam bleef hij staan, den kop geheven, de ooren gespist en zijn neus wijd-geopend. Nu en dan stootte hij een kort, fel geblaf uit. Van den koetsier nam hij geen notitie; zijn volle aandacht concentreerde zich op het feit,

dat hij wegreed van het huis en de menschen, waarvan hij hield. Hij speurde, met toenemende onrust, dat de paden waarover hij werd vervoerd, hem onbekend waren. Machteloos voelde hij zich weggedragen tusschen hooge, zwaar belommerde boomen, waarvan lange slingerplanten, als warrige groene sluiers, afdropen op den bemosten grond. Apen krijschten tusschen de takken en wierpen noten in den wagen, waaraan hij minachtend snuffelde. Dan begon hij verontwaardigd te blaffen en rukte aan zijn ketting. De koetsier gromde hem een verwensching toe, maar klopte hem toch kalmeeënd op zijn rug. Zij reden uren. Eindelijk stond het paard stil en Pakatjong liet zich loom uit den wagen glijden. Hij maakte den ketting van den spijl los en trok den hond achter zich mee. Zij liepen een kronkelend wegje in, waar bruine kinderen op den grond speelden en bracht hem naar een onaanzienlijke woning, waar een inlander op bloote voeten naar buiten kwam en het dier overnam. De beide mannen spraken een tijdlang samen, waarna Pakatjong zich omdraaide en wegging. De hond keek hem een oogenblik roerloos na, toen wilde hij hem zenuwachtig volgen, maar het werd hem belet. Hij werd naar een hok gebracht, waar zijn ketting aan een pin in den houten wand werd bevestigd. Er werd een bak eten voor hem neergezet en een kom met water. Toen was hij alleen. Dit begreep de hond, dat hij alleen was. Want de kinderen, die op een afstand aan het spelen waren en nu en dan naar hem kwamen kijken, telden niet mee. Een vreemde vrouw, die op het donkere erf bezig was hout te kloven, telde niet mee. Noch de man, die hem hier had vastgelegd en zijns weegs ging, de velden in, onder de heete zon. Een gruwelijke, aangroeiende angst beving den hond. Hij vergat te blaffen. Hij strekte zich ontdaan op zijn buik, legde zijn kop plat en loerde met diep-verontruste oogen naar de verte. Een nerveuse rilling gleed over zijn lijf, als beseftte hij zijn verlatenheid. Het voedsel raakte hij niet aan. De kinderen kwamen schreeuwend op hem af, beklopten zijn ruige vacht en duwden de schotels onder zijn neus. Maar hij wendde den kop af en ademde hijgend, als met tegenzin. Toen trok één van hen zijn kop met geweld naar beneden, terwijl een ander den schotel onder zijn bek vasthield, hem aanmoedigend: „Ajo, hond, je moet eten!”

Maar hij gromde kwaadaardig, tot zij hem loslieten. „Ach, hij is valsch, laat hem zitten”, riepen zij misnoegd en holden naar hun spel terug. Daar zat de hond. Hij had zijn hok met korte, booze snuffjes betast en was er vijandig met zijn rug naar toe gaan liggen. Hij wilde het niet zien. Hij wilde zijn oogen naar de verte gericht houden en speuren, met zijn instinct en zijn zinnen, of niet uit de verte een gedachte naar hem toe zou drijven, waaruit hij iets herkennen zou, van het ver tehuis, waarnaar hij zoo fel verlangde. Want hij begreep, dat hij verlaten was en gevangen. Telkens rukte hij wanhopig aan zijn ketting, die onwrikbaar vastgeklemd bleef aan de ijzeren moer. Op een afstand bleven de kinderen hem bespieden. Hij is wild, dachten zij —, een gevangen wolf, wiens kracht tot nutteloosheid is getemd. Zij beschouwden zijn woedend en grommend trekken en vermaakten er zich heimelijk mee. Mooi was hij om te zien, met zijn grauwig-grijze vacht en zijn

langen, zwiependen staart. Fier was zijn groote kop, met de dunne, roode tong en de schijfvormige ooren, die zich spitsten in een nerveuse reactie, na elk geluid. Diep was de goud-bruine gloed in de glinsterende oogbollen, die hun gejaagde blikken lieten rondzwerfen. Maar zij durfden niet bij hem komen en hij bleef eenzaam liggen —. Het werd avond. De menschen gingen hun woning binnen en ontstaken hun lampen. De sterke geur van witte kemoening-bloemen dreef tusschen de stammen der boomen. De witte maan stond aan den hemel. Voor het hok lag de hond, ineengedoken en onbeweeglijk. Nu en dan steunde hij, in een vagen sluimer. ☼ De stilte werd dieper. De menschen hadden zich in de duisternis te slapen gelegd. De hond rilde en ging overeind staan. Een radeloze zucht naar bevrijding zette zijn spieren in beweging. Hardnekkig rukte hij aan zijn ketting; hij ging er op bijten en knauwen. Een wilde woede kwam in hem opzetten, als een storm, die over een zee loeit. Hij trok, machtig, alsof hij een zwaarbeladen kar wilde wegsleepen; hij rukte en beet, wrong en vocht, tot de halsband pijnlijk langs zijn gehavend nekvel schuurde en hij zich een oogenblik huilend liet zinken. Maar onvermoeid begon hij opnieuw. Ditmaal liet hij zijn lijf in veerende sprongen, als een hefboom, op en neer deinen. Schuim drong in witte belletjes rondom zijn bek. Tot de schroef, waaraan de ketting bevestigd zat, plotseling met een scherpen zwaai uit den wand losschoot! Vrij stond de hond en ont-hutst, op het doorwoelde zand. Hij schudde zich, likte haastig zijn pijnlijke huid. De ketting rammelde zachtjes. Een oogenblik bleef hij staan, roerloos van verbazing, zijn grillige schaduw achter zich in het maanlicht. Toen, met een schichtige rilling door zijn rugharen, zette een actief instinct zijn pooten in draf en hij vluchtte, als een bezetene. Hij rende met hooge sprongen het land in, stoof het pad af en verdween in het bosch. ☼ Zijn vochtige neus snuffelde langs den grond. Diepe aandacht leefde in zijn sterken kop, een onzekerheid tevens loerde in de blinkende oogen, die in het maanlicht op wolfs-oogen leken. De nacht was zwart tegen het witte hemellicht, somber en angstaanjagend de donkere boomschaduw en het grillig gespeel van het loover, dat als een koepel van groen het geheim van verborgen leven in zich droeg. Nu en dan krijschten de apen en gluurden tusschen de takken; vage oerwoud-geluiden klonken omhoog en stierven weg. Stil ritselde ergens het klateren van een riviertje. ☼ De hond liep en liep. Rusteloos volgde hij het spoor, raakte het bijster in een kromming en stond stil, verdwaasd, den staart omlaag, den kop geheven, trilling in zijn neusgaten en de lijn van zijn rug als een veer gespannen. Even jankte hij beklemd, dan liep hij verder met voorzichtige, trippelende passen. ☼ Plotseling dook hij in elkaar; hij maakte schuwe, achterwaartsche bewegingen en jankte met korte ademstootjes. Langs den stam van een boom was een slang naar beneden gegleden en hield haar groene blikken op den hond gericht. Dan kronkelde zij zich in golvende bewegingen, glijdend als een aal, naar het dier toe, dat seconden lang vastgenageld bleef staan en star van angst in haar oogen blikte. Toen, met een schel geblaf, rukte hij zich uit zijn emotie los en stoof jankend weg, den staart tusschen de beenen, in een warreling van

wegspattend zand. Eindeloos liep hij door, speurend, in een onverzettelijk willen. Dorst kwelde zijn keel; hij zocht hijgend de kabbeling van het riviertje en slurpte gretig, nu en dan achter zich kijkend, het lavende water. De maan liet haar licht wegstreamen; de hond werd moe, maar liep voort. Ook den volgenden dag zwierf het dier, kilometers ver, langs velden, bosschen en gehuchten. Soms meende hij een plek te herkennen. Dan weer bedrukte hem de vreemde vijandigheid van het onbekende landschap en de aarde, die hem geen spoor bracht van het verre huis. Eenmaal vluchtte hij voor menschen, die hem grijpen wilden en hem joelend najoegen, tot hij zich eindelijk, uitgeput en doornat bezweet, in het struikgewas kon verstoppen. Dicht bij een kampong kwam een troep vagabondeerende honden op hem afstuiven, volop bereid te vechten en den indringer te verjagen. Hij verdroeg hun aanval, vocht, met de kracht van zijn wanhoop, ondanks den losslierenden ketting, die zijn bewegingen volslagen belemmerde. Onstuimig beet en grauwde hij van zich af met diep grommende boosheid. Eindelijk sprongen de honden van hem weg en hij vluchtte, met bloedende wonden bedekt en meer dood dan levend. ☼ Maar hij bleef zoeken, tot hij op een smallen weg, tusschen de sporen van paardenhoeven, in het mulle zand, plotseling een leeren handschoen ontdekte, waar hij op afstoot, waar hij op ging liggen rollen, waar hij zijn voorpooten en zijn kop overheen legde, als had hij een kostbaren schat in bezit genomen. ☼ Want het was een verloren handschoen van zijn baas ☼ Dien avond zaten de baas en zijn vrouw in de voorgalerij van hun woning. Het kind sliep. Het was buiten gevaar en de koorts was gedaald. De man, onkundig nog van het feit, dat zijn dier was ontvlucht, zei: „Wij zullen Pakatjong opdragen morgen den hond terug te halen”. ☼ Toen rammelde er zacht, aanrinkelend uit het onzichtbare, het geluid van een ketting, die langs de steenen sleept. Het gerucht werd sterker; het vermengde zich met het getikkel van nagels op den vloer. De man en de vrouw wendden zich verschrikt om. Daar stond de hond in de schemering, stil en uitgeput op de steenen van de galerij, in de schameelheid van zijn verkommerde gestalte. ☼ Het bloed was aan zijn wonden gekleefd en gestold; hij was vuil, vermagerd en trilde op zijn pooten. Een oogenblik stond hij vlak tegenover hen en ving hun blikken in het diepe bruin van zijn oogen. ☼ Toen blafte hij luid en stormde op hen toe, richtte zich op en omhelsde hen met zijn pooten, beurte-lings den een en de andere, likte hen, blafte kreunend, kwispelstaartte als dol en likte hen opnieuw. ☼ Maar hij was uitgeput, hongerig en gewond. Hij legde zich neer op den grond, staarde met donkere, zachte oogen en legde zijn aanhankelijkheid aan hun voeten. ☼ Zij bogen zich over hem heen; zij lieten hem eten en drinken, spraken hem bemoedigend toe en verbonden zijn wonden. Zijn staart bleef bewegen en rusteloos zocht hij de handen, waarvan hij de liefkozingen opeischte. ☼ Dien nacht sliep hij in hun kamer, dicht bij het bed. ☼ Nu en dan scheen hij wakker te worden, hoewel hij roerloos bleef liggen, met neergezonken kop. ☼ Maar in de geopende oogen gloeide de waakzaamheid, waarmee hij naar den adem van zijn slapende meesters lag te luisteren.

DE SINT LIEVENSMONSTERTOREN TE ZIERIKZEE, VAN HET WESTEN GEZIEN

ZIERIKZEE

DOOR DIRK L. BROEDER

INDIEN men mij voor slechts één keer het gebruik van een superlatief zou toestaan, dan zou ik dien willen gebruiken ten opzichte van Zierikzee, en van deze stad zeggen, dat zij de meest ongeschondene was van ons gansche land. Of het aan haar verborgenheid ligt — want Zierikzee is zoo heel vele jaren geleden nog niet „ontdekt”, gelukkig, zou ik willen zeggen, immers anders hadden onze sloopgrage 19e eeuwens ook hier wel hoogtij gevierd — ik weet het niet. Of het komt, doordat het land van Schouwen en Duiveland niet in die mate aangetast is door het modernisme, dat alles voor zich doet wijken, zooals andere deelen van ons land, met alle nadeelige gevolgen van dien ten aanzien van het schoone, het historische, het karakteristieke, ook dat kan ik U niet zeggen, maar wel weet ik, dat Zierikzee heden ten dage als de exponent van Neerlands stedenschoon beschouwd mag worden. ☼ Bijzonder fraai gelegen aan het einde van een kanaalhaven en ongeveer op de grens, waar eens de wateren van de Grevelingen en de Ooster-Schelde elkaar tusschen de twee eilanden Schouwen en Duiveland ontmoetten, ligt deze schoone stad te prijken in een corsage van prachtig geboomte en glinsterend water. ☼ Het gansche landschap wordt kilometers in de rondte beheerscht door dien massalen kerktoren, eens de trots van een der fraaiste kerken van ons land, thans alleen — of eigenlijk niet alleen; wàs hij maar alleen, want op dit oude kerkplein staat een kerk, een neo-classiek wanproduct, welker bouw te wijten is aan den brand, die de oude kerk in 1832 vernielde. Het moet wel een wonder heeten, dat onze voorouders het niet in hun hoofd

kregen om dit „degelijk” bouwwerk tegen den toren aan te bouwen! ☼ Een enkele fout zien wij echter gaarne over het hoofd, al is het een ernstige, wanneer er verder van zooveel schoons te genieten valt. ☼ Zierikzee is uit de grijze oudheid opgedoken. Het krijgsgeschreeuw heeft vóór zijn poorten geschald, doch diezelfde poorten hebben ook het gejubel van feestelijkheden gehoord. De wateren der Schelde hebben het schip met de Sint Andreaskruisvlag ten verderf Zierikzeewaarts gevoerd, doch zij hebben de stad ook groote welvaart gebracht onder den rood-wit-blauwen wimpel der handelsvloot ☼ Zierikzee is uit de grijze oudheid opgedoken, uit de grijze oudheid, die teloor gaat in een waas van legende en traditie. Hebben de Romeinen deze stad gesticht en haar gewijd aan de godin Ceres, de godin der oogsten en van den landbouw? Dat is maar een legende, zult ge zeggen. Misschien heeft Ziringus of Zirik, de zoon van den Hunnenkoning Lalalo, haar wel gesticht, want de kroniekschrijver Johan van Reygersbergh zegt: In 't jaer achthondert ende negen veertig mede. Was gefundeert Ziericzee die stede. Bij eenen, die Ziringus genaemt was.

ZIERIKZEE VAN DE ZEEZIJDE GEZIEN
Naar de teekening van Claes Jansz. Vischer (1587—1660)

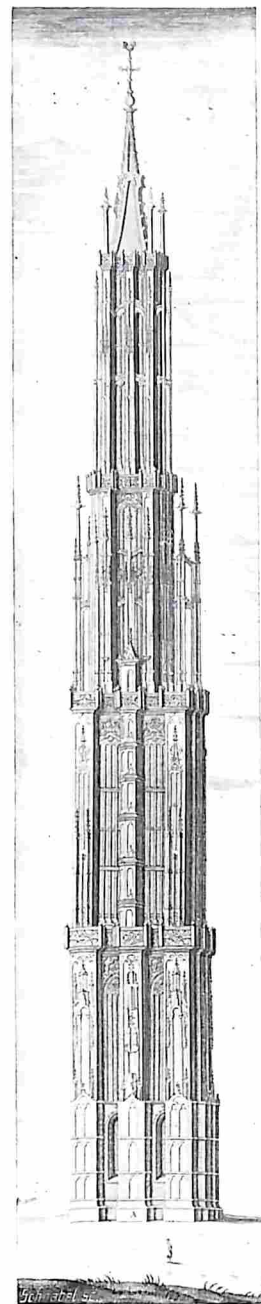
Alsoo men in de oude cronyken las,
Doe men d'octave van onser Vrouwen
Haers Hemelvaerts begonste te bouwen,
Lotharius was Keyser in 't rijk machtig
En Hertog Hendrick van Brabant, dat's waerachtig.
Soo men vind in 't klare en wel beseffe,
Die sondags letter was doe die F.

☞ Gij zoudt om mij lachen, indien ik het geloofde,
en zeggen, dat mijn thesis op een te wankelbaar
bewijsmiddel gegrond was. Doch durft gij er aan
te twifelen, dat de stichter der stad een Eskimo,
Zelik genaamd, was, die op een schoonen dag met
zijn kano afdreef en dagen en nachten rond-
zwalkte om te langen leste op Schouwen te landen,
waar hij zijn tenten opsloeg en de plaats Zelikzee
noemde? Gij glimlacht? En toch heb ik misschien
wel een beetje gelijk, althans in het stadhuis hangt
de kano van Zelik als bewijs van wat ze me hier-
omtrent te Zierikzee vertelden.... ☞ Maar dat zijn
reeds te lang vervlogen dagen om er verder op in
te gaan. Veeleer zullen we onze zevenmijls laarzen
aantrekken en van den tijd van de schoone Ceres
en haar vereerders, over dien van Ziringus en Zelik
springen en neerkomen in de 13e eeuw, toen Zie-
rikzee reeds een verleden van twee of drie eeuwen
achter zich had, een tijd waarvan we weinig meer
weten, dan dat de bewoners van het plaatsje een
niet onbelangrijke zoutnering dreven, die pas na
het ophouden van het darinkdelven en de ont-
wikkeling van den zoutinvoer uit Frankrijk en
Spanje tot grooten bloei kwam, zoo groot zelfs,
dat er op het einde der 15e eeuw geen pakhuizen
in de stad aan te halen waren om het zout in te
bergen! ☞ De grootste welvaart kwam evenwel
door Zierikzee's handel op verre streken. Engel-
sche kooplieden vestigden zich als wolhandelaars
in de stad en Zierikzeesche kooplieden vestigden
zich op hun beurt op het eiland Schonen in de
Oostzee. De lakenhandel werd door de Graven

bevorderd, en een bewijs, dat de
handel in de 14e eeuw wel van
grootte beteekenis moest zijn ge-
weest, kan wel afgeleid worden
uit het feit, dat in 1368 niet min-
der dan 96 schepen van Zierik-
zee uit de Oostzee huiswaarts
keerden, met een gezamenlijke
waarde aan boord van meer dan
een millioen in onze muntwaarde!
☞ Geen wonder dat uit deze
grootte welvaart een zucht naar
het schoone, het grootsche ge-
boren werd, en hoe placht men
zulks in die dagen anders te doen
dan een huis ter eere Gods te
bouwen? De uitkomst van dit
verlangen zien we heden ten dage
nog — zij het gedeeltelijk — in
den kolossalen toren, die eens de
grootste kerk van Zeeland sierde.
☞ Geboren uit tijd van voor-
spoed, werd de Sint Lievensmon-
sterkerk een der fraaiste gods-
huizen in Zeeland en tevens het
grootste, want de kerk besloeg
een oppervlakte van niet minder
dan 41 aren. Toch werd kerk
noch toren, een product van
Mechelsche bouwmeesters uit het
geslacht Keldermans, ooit vol-
tooid. Met den bouw werd in
1454 aangevangen, doch allerlei
onvoorziene omstandigheden,
waarbij de zoo gevreesde pest,
die den handel een geweldigen
slag toebracht, vertraagden den
arbeid, zoodat de toren in 1530
niet verder opgetrokken werd

dan wij nu
k u n n e n
zien. In dien

tijd was Zierikzee trouwens
ook al ver over het hoogte-
punt van zijn grootheid heen,
en hoewel in de 17e eeuw een
nieuwe bloeitijd aanbrak, heeft
de stad haar ouden roem nooit
meer kunnen herkrijgen, hoe-
wel in 1640 nog 80 visschers
en ruim 150 schepen voor de
binnenvaart de haven ver-
lieten. Mede door den achter-
uitgang heeft dit grootsche
bouwwerk zich nooit ten volle
kunnen ontplooiën, hoewel wij
bij het bezien van de oude
prenten en schilderijen bekoord
worden door zijn schoone pro-
porties en schilderachtigen
stijl. ☞ Overal waar men maar
staat of gaat, is deze toren
wondermooi. Van den haven-
kant ziet men hem oprijzen
achter zwaar iepengeboomte,
waar hier en daar de stads-
huisjes zoo schilderachtig tus-

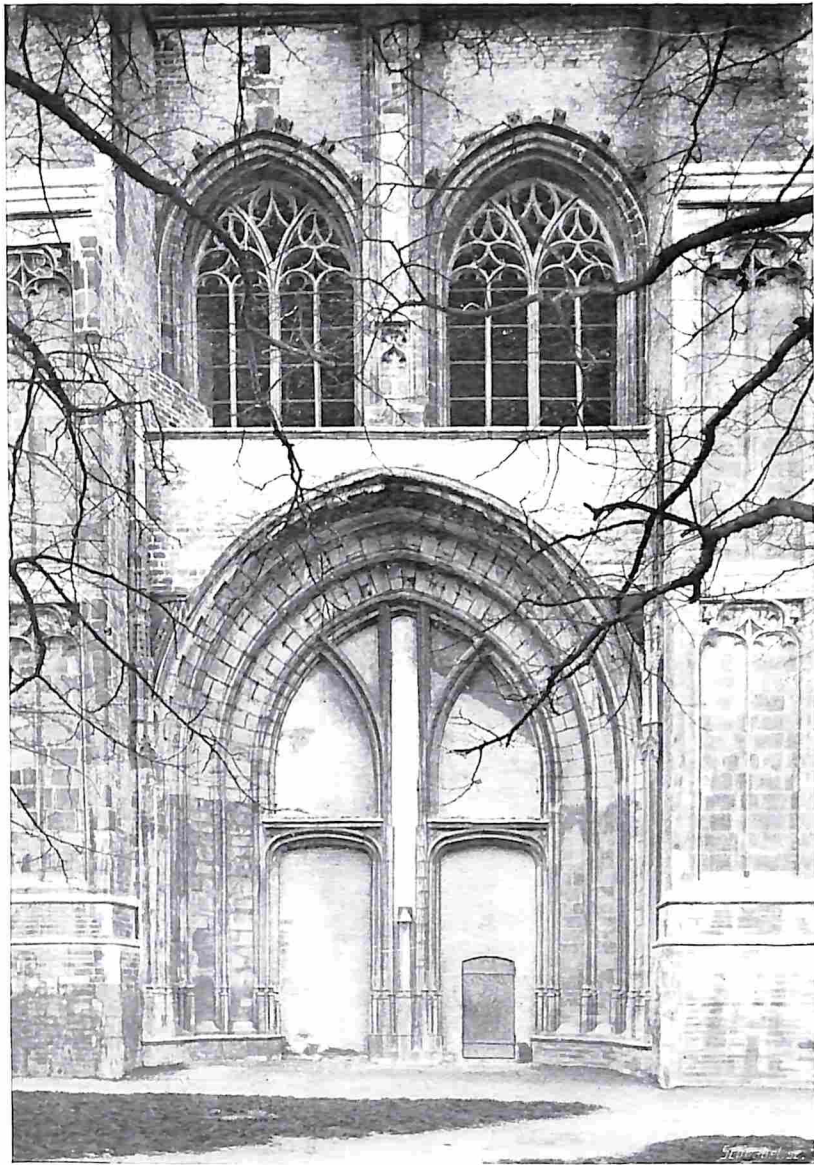

DE SINT LIEVENS-
MONSTERTOREN
ZOOALS DIE GEPRO-
JECTEERD WAS OP
ONGEVEER VIER-
MAAL DE BESTAAN-
DE HOOGTE (207 Meter)

ZIERIKZEE aan de landtzyde.

ZIERIKZEE VAN DE LANDZIJDE, WAARBIJ DE SINT LIEVENSMONSTERKERK
MET HAAR KAPELLEN GOED ZICHTBAAR IS
Naar de gravure van Ottens in de Speculum Zelandiae

HET SIERLIJKE HOOFDPORTAAL VAN DEN SINT LIEVENS-MONSTERTOREN TE ZIERIKZEE

schendoor gluren. Van de landzijde beheerscht hij het gansche stadsbeeld en ziet er uit als een wachter, getrouw bijgestaan door zijn delicten confrater van het stadhuis en de drie nog overgebleven stadspoorten. ☞ Groot en grootsch ziet hij er uit, doch de afstand speelt ons wel eens parten, temeer wanneer andere factoren, zooals hier het hoge geboomte, — wij Zeeuwen noemen Schouwen-Duiveland wel eens het land van Zierikzee of het land van de hoge boomen — ertoe medewerken om een effect te verzwakken. Ja, dan moet ge eens vlak onder dien toren staan, bij het sierlijke hoofdportaal; dan krijgt ge pas een goeden indruk van zijn proporties. Dan is de oude Sint Lievens-monstertoren een reus, een forsche kerel, doch één met alle teekenen van den adel, die hem van den beginne af eigen geweest is. ☞ Vreedzaam ziet hij neer op de roodbedakte huisjes aan zijn voet en tuurt dan weer over het schoone land van Schouwen en Duiveland en zijn omringende wateren, over die vlieden en weiden en kanaaltjes, over gehuchten, dorpen en stedekes, ver weg naar Bruinisse, aan de samenvloeiing van Grevelingen en Zijpe, het stadje, dat Anton Mauve zoozeer heeft liefgehad. Verder, steeds verder tuurt hij, naar Brouwers-

haven, het plaatsje, waar Jacob Cats het levenslicht aanschouwde, en ver in het verschiet naar de goudgele duinen van Schouwen's zee kust, begrensd door de onmetelijke zee. ☞ De Sint Lievens-monstertoren is een brokje taaie moed en durf!
(Slot volgt)

Zomer in de duinen

DOOR M. BARENDRECHT-HOEN

ER behoort moed toe midden in den zomer, als de zon het zand tot gloeiend pulver heeft geroosterd, als de bladeren onbewegelijk aan de boomen hangen en de lucht aan den einder staat te dansen, een tocht naar de duinen te ondernemen. Meestal kiest men liever zee en strand om te baden en om zich te zonnen¹⁾. Inderdaad lokken onze duinen midden in den zomer, in Augustus, niet tot wandelen en wil men er toch genieten, dan moet men liever wachten tot de avond valt om de jonge konijntjes te zien spelen en om allerlei dingen waar te nemen, die men overdag niet te zien krijgt. Zelfs wanneer de zon een paar dagen achter de wolken schuil gaat of wanneer een frissche wind afkoeling komt brengen, lokken nog de duinen niet, want dan is er altijd nog die beruchte zomerdroogte, die hier en daar aan het landschap een woestijnkarakter verleent. Eenige dagen van regen, van plasregen zelfs, kunnen daarin niet veel verandering brengen, het zand wordt maar oppervlakkig nat en beneden een paar cm is het even droog en pulverig als een week tevoren. Lokken de duinen, tenminste sommige gedeelten daarvan, niet direct tot wandelen, het blijft toch altijd wel de moeite waard deze streek ook na den bloei der meidoorn, der duinrozen en der salomonszegels, trouw te blijven en te zien wat er groeit en bloeit als de eerste frischheid en fleur voorbij is. ☞ Over de droogte, speciaal in de duinen, die voor de watervoorziening van onze steden worden gebruikt, schreven we reeds het vorige jaar, maar behalve dit groote probleem, dat zoo diep in het leven der planten ingrijpt, zijn er nog vele andere, grootere en kleinere, die zich bij een wandeling aan ons opdringen. Daar is in de eerste plaats het mulle zand, waar onze voeten diepe kuilen in achterlaten. Sporen van mensch en dier! Die van het dier zijn vrij onschadelijk,

1) De Schrijfster had zich, toen zij ons eind Juli dit artikel deed toekomen, blijkbaar een mooiere Augustus-maand voorgesteld, dan tot het opmaken van dit nr. ons deel is geworden! Red.

IN HET STADHUISMUSEUM VAN ZIERIKZEE HANGT DE KANO VAN ZELIK

maar die van den mensch zijn in den regel niet zoo onschuldig. Het is een aardig werk op het zand, dat gladgestreken is door den wind, een konijnenspoor te volgen of een vogelpootindruk te determineren, te onderzoeken of het een meeuw was, een wulp, een scholekster of een fazant, die zoo juist passeerde. Maar wanneer wij menschen zelf onze sporen achterlaten op de onbegroeide zandvlakte, wordt dat ons terecht door den koddebeier verweten. Wie dan ook vaak in de duinen wandelt en iets meer met de samenstelling van het landschap op de hoogte

is, voelt zich bij iederen stap op het mulle zand schuldig en nog erger is het wanneer we daarbij de eerste pioniers vernielen, de mossen, die het zand vastleggen, wel eens ondergestoven worden, maar wanneer het zand niet te hevig stuift, wel tegen den strijd zijn opgewassen. Onwetend kunnen we dus een proces verlangzamen, wanneer onze hak een gat boort tusschen de fijne mosplantjes. Natuurlijk is niet al het mulle zand verboden terrein, de pa-

den, die door de duinen loopen, de plekken in het meer begroeide gebied zijn niet zoo gevaarlijk, maar vooral aan den zeekant, waar het zoo geweldig stuiven kan en de hellingen met helm zijn beplant, worden de menschen liever geweerd. Ook in de binnenduinen ontstaan nog wel eens stuifplekken, die echter vaak door middel van kruiselings over elkaar geplaatste takken worden vastgelegd. Het zou al heel wonderlijk zijn als er in de natuur geen planten waren, die den strijd tegen het stuivende zand kunnen aanbinden. Wij noemden

OVERBLIJVENDE OSSETONG

hierboven al de mossen als pioniers, die echter uitsluitend hun opbouwend werk verrichten in de binnenduinen. Op de eerste duinenrij zal men hen niet aantreffen, hier zijn het andere planten, die het zand helpen vastleggen en ook op de gloeiende zuidhellingen hebben de mossen het nogal moeilijk omdat het daar meestal te zonnig is en te droog. Op het zand bij de zee zijn het de helm en de zandhaver, het biestarwegras, die als pioniers dienst doen en daarom ook door de menschen worden aangeplant. Aan den Zeeweg van Bloemendaal naar Zandvoort is onlangs een klein monument verreezen voor den onbeken-

den man, die het eerst op het idee kwam de duinen door middel van helm vast te leggen! Dat zandhaver en helm een zwaar leven hebben, spreekt bijna vanzelf, maar er bestaan allerlei inrichtingen waardoor de planten zich beschutten tegen uitdrogende zon en zeewind. Iedereen weet, dat de helm opgerolde bladeren heeft, „hol” noemt men ze meestal, maar bij vochtig weer ontrollen ze zich en worden ze plat en dan zien zij er uit als gewone grasbladeren. Dit oprollen, dat een bescherming beteekent van de huidmondjes, is weer

een middel van de plant om zich te behoeden voor uitdrogen, zooals wij dat ook bij andere planten wel zagen. Ook de zandhaver kan zijn bladeren op deze wijze opvouwen. Waardoor echter zijn nu deze planten zoo bij uitstek geschikt voor het leven aan zee? Was hun groei, zooals van de meeste planten, beperkt, dan zouden ze het na den eersten den besten zandstorm afleggen en verdwijnen. Hun kracht ligt echter in het door-

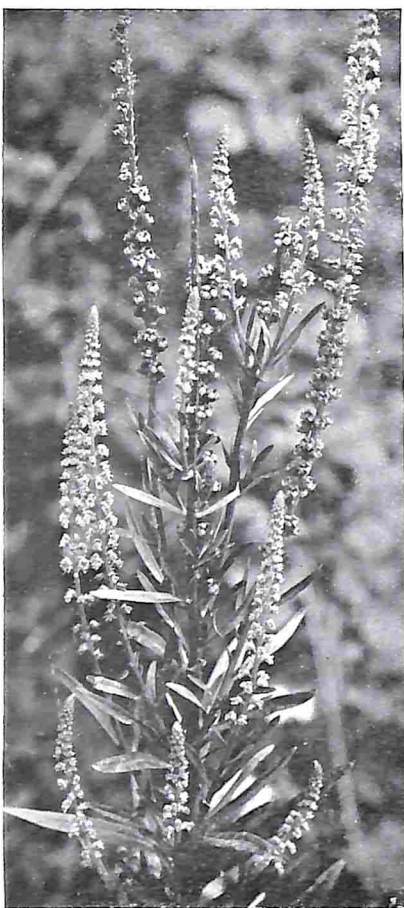
groeien van de stengelden als deze bedekt raken met zand, zoodat de plant er zich altijd weer „bovenop” werkt. Worden hun wortels daarentegen blootgelegd, dan kunnen ze dat veel minder goed verdragen. Veel beter kan *Carex arenaria*, de zandzegge, tegen dit verplaatsen. Dit groeiproces gaat echter nogal langzaam, zoodat in sterk stuivende duinen deze plant niet direct op haar plaats is. Natuurlijk zijn er naast deze planten nog andere, die min of meer een rol spelen bij het vastleggen van het stuifzand. Kruipwilgjes, bramen en duindorens zijn ook planten, die meehelpen, die het duin langzamerhand geschikt

maken voor andere gewassen en wanneer wij zoo rondloopen tusschen boschjes en sterk begroeide duinen beseffen wij bijna niet, dat dit ook eenmaal zeeduinen zijn geweest. In deze binnenduinen groeien midden in den zomer allerlei planten, die opvallen door hun eideloozen bloeitijd. In Juni zagen we het eerste

Foto K. Hana

TOORTS

WOUW (WILDE RESEDA)

Foto Jan P. Strijbos

PIJPBLOEM

slangenkruid in bloei komen, in October staat het dikwijls nog te pronken met zijn blauwe bloemen en met de ossetong gaat het al evenzoo. Ook de reseda is zulk een lang en laat bloeiende plant, en het vergeet-mij-nietje en de hondstong rekken al evenzeer hun bloeitijd. Wel zijn ze laat in het jaar niet meer zoo mooi als in het begin, maar bloeien doen ze toch nog. Wie zoo'n plant even bekijkt, ziet al direct waardoor deze bloemen het eeuwige leven schijnen te bezitten en op de foto's is ook heel duidelijk te zien hoe de zich steeds verder ontrollende schicht telkens weer nieuwe bloemen kan vormen, terwijl zich onderaan reeds rijp zaad bevindt. Juist in het midden van den zomer zijn dergelijke bloeiwijzen der planten het best te zien en daardoor krijgen we dan ook een kijk op hun leven. Niet zooals de meidoorn, de duinrozen en de salomonszegel blijven ze maar een week in bloei, maar de inrichting van hun bloeistengel veroorlooft hun maandenlang insecten te lokken, zaad te vormen en het te verspreiden. Ook bij de reseda en de toorts zien we iets dergelijks en vele menschen kunnen deze bloemen niet apprecieeren omdat ze nooit „af" zijn, nooit heelemaal van onder tot boven bloemen dragen maar met knoppen, bloemen en zaad tegelijk zijn bedekt. ☞ Dan is er in de duinen midden in den zomer nog een vreemde, mooie plant te vinden, de pijpbloem of Aristolochia, een van de wonderlijkste planten in ons land en men heeft er zeer langen tijd over gedaan eer men er achter was hoe de bloem werd bestoven en wie de

gesloten lange, buisvormige bloem ziet, er eens eentje open maakt, begrijpt, dat er veel waarneming voor noodig was te ontdekken hoe de vork in den steel zat. Het bestuivingswerk geschiedt door mugjes, maar het is een ingewikkelde geschiedenis en iedereen, die zoo'n plant vindt, moet maar eens probeeren zelf een tip van den sluier op te lichten. ☞ Als een zielige stumper staat sommige jaren het St. Jacobskruid in het duin, van onder tot boven kaal gevreten door de rupsen van den mooien St. Jacobsvlinder, maar wie de moeite neemt eens de rups of nog liever een pop mee naar huis te nemen, kan van den uitkomenden vlinder veel plezier beleven. Zoo is er toch nog wel iets te zien in de duinen als het Augustus wordt. Men moet er geen overweldigende pracht meer verwachten, maar toortsen, slangenkruid, ossetong, pijpbloem en reseda zijn toch wel de moeite waard zich eens aan het mulle zand te wagen.

SCHIKANEDER, de tekstschrijver van Mozart's „Zauberflöte", was na het groote succes, dat de opera bij de première op den 30 September 1791 te Weenen ten deel viel, een weinig over het paard getild. Toen een vriend hem na de voorstelling met het schitterend succes der opera gelukwenschte, zei Schikaneder eenigszins minachtend: „Ja, de opera heeft opgang gemaakt, maar 't succes zou nog grooter geweest zijn, als die Mozart er niet zoo-veel aan geprutst had!"

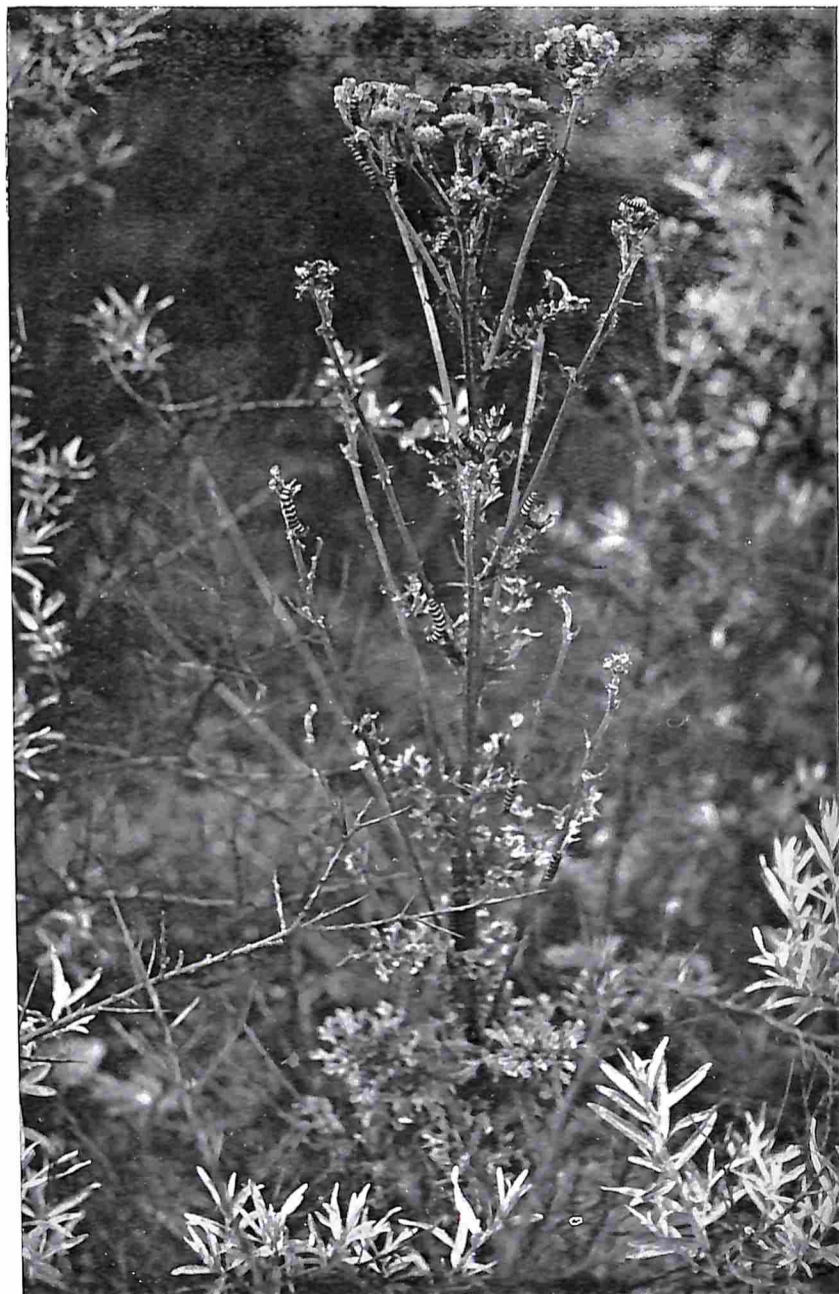

Foto K. Hana

ST. JACOBSKRUID MET RUPSEN VAN DEN ST. JACOBSVLINDER

Een zomertzanger van den tuin

DOOR R. J. DE STOPPELAAR

Drehst das Köpfchen vielmal, vielmal,
Füllst das Kröpfchen vielmal, vielmal,
Singst dein Liedchen vielmals, vielmals,
Kurz und heiter! Schön ist 's niemals.

ZOO karakteriseert een Duitsch dichter een der algemeene zangers van den zomerschen tuin. Zomertzangers van de gaarde zijn er vele, maar daaronder is een drietal dat veel op elkaar gelijkt. Het zijn de spotvogel, de fitis en de tjiftjaf, die alle gedost zijn in groen en geel. Ze komen ongeveer een maand na elkaar. Het laatst, in Mei, de fijnste zanger van het trio, de spotvogel. In Grasmaand keert het fitisje terug en half Maart — als de crocussen bloeien en boom en heester botten — de in het versje bedoelde: de tierentijn, het maatslagertje, meer bekend onder den naam van tjiftjaf. Het is maar een klein diertje, uiterst vlug en beweeglijk. De bovenkant is groenigbruin. Boven de groote bruine oogen loopt een lichtgele streep. De onderzijde is gelig wit. Onder de vleugels is wat geel aangebracht en de pootjes zijn donkerbruin in onderscheid met het fitisje, waar hij veel op gelijkt, dat bruingele stappertjes heeft. Zijn naam ontleent hij aan zijn liedje, dat maar uit twee tonen bestaat: tjif-tjef of „zilp-zalp” en „djem-djelm”. De Engelschen noemen hem chiffchaff en een Engelsch ornitholoog, Viscount Grey of Fallodon, zegt van hem in zijn boek „The charm of birds” dat dit twee-syllabig liedje meer is dan een eentonig gesjirp. „There is a spirit in the two notes that suggests the same motive as song and there is something more than the mere reiteration of two notes. To one who listens attentively there is the hint of a pattern in the variation of the notes”. Het is een vlugge hipper en wipper door de takken om tusschen den morgenzang van merel, meezen, vink en winterkoning als een soort van metronoom zijn beide tonen te laten hooren. Kurz und heiter, daar hebt ge hem. Wanneer de merelman op den vroegen morgen opstijgt naar zijn gewoon

Foto Jan P. Stribos

ZOMER IN DE DUINEN. OSSETONG

zitje hoog in een popeltop en de vink bruiloftsmuziek maakt in een eik, pimpel en koolmees zingend de elzen afzoeken en de winterkoning overal zijn snel liedje laat hooren, dan is de tjiftjaf ook van de partij. Onafgebroken en uit alle hoeken van den tuin klinkt zijn tweeklank: zilp-zalp! houdmaat! Bijkans heel den volzomer door laat hij zijn klankjes hooren; zwijgt tijdens den rui en begint in September weer ten afscheid. En hier tusschen heeft hij nog tijd om zijn vrouwtje te roepen met een zacht: oe-iet? oe-iet? en met haar een nestje te bouwen voor de witte, paars gevlekte eitjes. Dit nestje vindt ge gewoonlijk in de dichtste vegetatie-wirwar van bramen, kamperfoelie, wilde hop, niet hoog boven den grond en is even als dat van den fitis overweld. Fitis en tjiftjaf behooren tot de zoogenoemde ovenbouwers. Hun bouwsels van allerlei plantaardig materiaal, gevoerd met veertjes en haren, hebben den vorm van een bakkersoventje.

TJIF-TJAF BIJ ZIJN NEST

Bij den tjiftjaf met een zijwaartsche, naar boven gerichte opening, zoodat ge de eitjes kunt zien liggen. ☼ Onvermoeid zoeken nu de ouden, als het kroost is geboren, boomen en struiken af om voedsel, larven en insecten, te verzamelen. De jonge tjiftjafjes, die na een broedtijd — alleen door het vrouwtje volbracht — van dertien dagen uit het eitje rollen, zijn in de veer wat geler dan de ouden. In Oogstmaand laten ze de ouden in den steek, zwerven zelfstandig rond en zeggen in September al mee in het koor dat ze tjif-tjaf! tjif-tjaf! heeten. Tot ver in den naderst kunt ge dit monter vogeltje, zelfs in November nog, aantreffen in park en bosch en tuin. Dan is de spotvogel lang weg en ook de fitis trok naar het Zuiden. Gekomen als de eerste van het trio, gaat de tjiftjaf als de laatste weer weg, niet zoo heel ver Afrika in, want in Maart moet hij weer present zijn om als dirigent 't voorjaarsorkest te leiden.

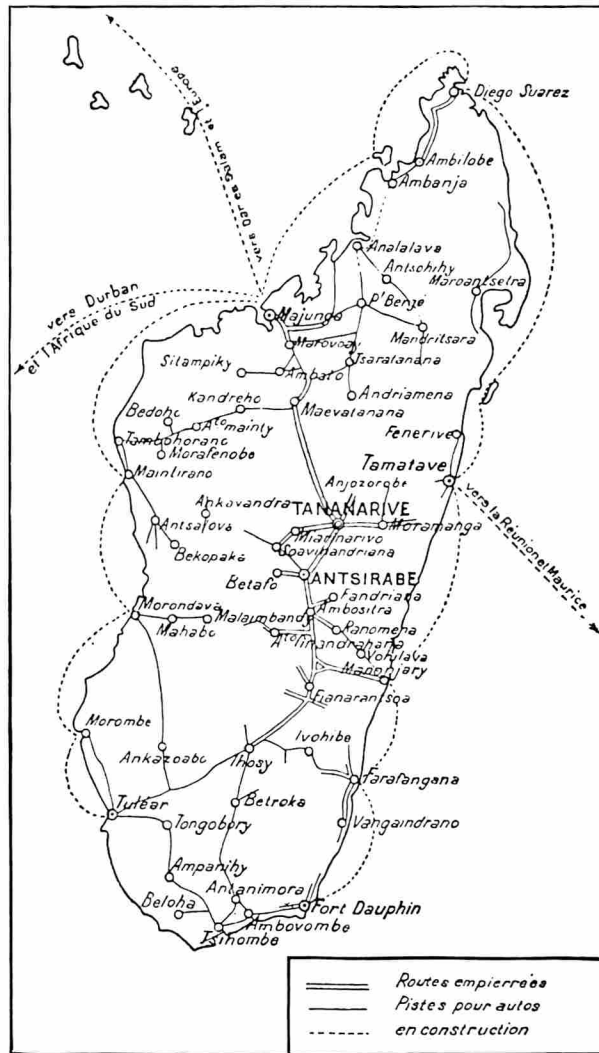
Van een parel, een paradijs en een reus

DE REUS. — GESCHIEDENIS EN
KLIMAAT (I)

DE reus dien wij bedoelen ligt op ongeveer 26 uur varen van het „paradijs” (Réunion¹) en is, zooals men zal begrijpen, het eiland Madagaskar. Niettegenstaande dit korte traject berekenden de „Messageries Maritimes” tot 2 jaar geleden daarvoor 1200 francs voor de 1ste en 800 francs voor de 2e klasse, welke thans met 15% verminderd zijn. En van Tamatave, de haven in het noordoosten van het eiland, via Majunga, de haven in het noordwesten, naar Mombasa in Kenya, kan men 3000 franken neertellen, een afstand welke in 4 dagen afgelegd wordt en welke reis dus, minus de genoemde 15%, op een bedrag van 65 gulden per dag komt te staan. ☼ Evenals de „parel” (Mauritius²) en het „paradijs” werd ook de reus door de Portugeezen in het begin der 16e eeuw ontdekt, al schijnen ook hier de Arabieren veel eerder het

land te hebben bezocht. ☼ In 1642 kreeg Frankrijk contact met het land door de „Société de l'Ouest”, gesticht door Richelieu. De Franschen richtten enkele versterkingen aan de kust op, maar oefenden overigens weinig invloed uit en lieten het eiland langen tijd aan zijn lot over. ☼ Sedert 1789 wist de voornaamste en meest intelligente stam van het eiland, de op het centrale plateau wonende Mérina's of Hova's, menschen met een eenigszins maleisch type, zijn heerschappij over de vele andere rassen te vestigen onder leiding van Koning Andrianapoinimerina. ☼ In de nu volgende eeuw trachtten Engeland en Frankrijk hun overwicht in het eiland te doen gelden. Eerstgenoemd land wist tegen het einde der 19e eeuw de toen heerschende Koningin Ravalona er toe te bewegen de Franschen uit het land te zetten. Maar ditmaal sprong de bal voor de Engelschen verkeerd, want deze daad gaf den Franschen aanleiding tot het uitrusten van een expeditie. Eén leger uit Frankrijk rukte op uit het noordwesten van het eiland en één uit Réunion uit het noordoosten en in 1895 werd de hoofdstad Antananarivo bezet, echter niet dan nadat de Franschen groote verliezen geleden hadden, vooral door malaria. Nog heden ten dage zijn in het veld

de overblijfselen der loopgraven te zien. Kort daarop werd onder generaal Galliéni de heerschappij der Hova's vernietigd en op 6 October 1896 werd Madagaskar een Franse kolonie, waardoor de inlandsche regering onder toezicht van Frankrijk kwam. ☼ Niet lang daarna werden op aanstichten van enkele inlandsche ministers, waarbij Engelse invloed niet uitgesloten schijnt te zijn geweest, verschillende Franse gezagsdragers vermoord. Dat feit gaf aanleiding krachtiger in te

MADAGASCAR

LANDINGSPIERTJE TE MAYOTTE OP DZILOUDZI. HOOFDPLAATS DER COMOREN-EILANDEN. KORT NA EEN CYCLOON

grijpen. Nog in 1896 werd de Koningin naar Algiers verbannen, waar zij overigens haar verdere levensjaren niet in al te zwaren rouw schijnt te hebben doorgebracht, terwijl de schuldig bevonden ministers met den kogel werden gestraft. De Franse heerschappij was daarmede stevig gevestigd. ☼ Madagaskar ligt tusschen 13° en 29° Z.B., dus

1) Zie de nrs. 27, 29—31 van dezen jaargang.

2) „ „ „ 18—21 „ „ „

bijna geheel in de tropen. Het midden wordt ingenomen door een plateau met een gemiddelde hoogte van 1000—1200 meter; de hoogste top is de Tsiafajavona met 2680 meter. In samenhang met deze hoogvlakte loopt een bergketen van het noordoosten naar het zuidwesten van het eiland met een steile helling naar het oosten en een langzaam aflopende glooiing naar het westen. ☼ Niettegenstaande de ligging binnen den steenbokskeerkring is het klimaat in een groot deel van het eiland zeer gematigd. Op de hoogvlakte zijn de dagen, althans gedurende de zomermaanden, flink heet, maar de nachten zijn altijd koel, terwijl het er 's winters geducht koud kan zijn. De hoogvlakte is van vulkanischen oorsprong en bezit talrijke meren tusschen de bergen, waarvan enkele met krokodillen bevolkt zijn, evenals sommige rivieren. De uitgedoofde vulkaan Ttriva, waarover geweldige vluchten vogels passeeren, moet zeer merkwaardig zijn en een buitengewoon droefgeestigen indruk maken. ☼ De grootste afstand noord-zuid is 1500 kilometer, en de gemiddelde

breedte 450 kilometer, terwijl de oppervlakte rond 600.000 km² bedraagt, dat is zoo groot als Frankrijk, België en Nederland samen, zoodat Madagaskar in oppervlakte als vierde eiland na Groenland, Nieuw-Guinea en Borneo komt en dus met recht een reus onder de eilanden der wereld genoemd mag worden. Archipels van kleine eilandjes, zooals de Comoren, schijnen op een oude verbinding

met het Afrikaansche continent te wijzen. ☼ Evenals de „parel” en het „paradijs” ligt ook de reus in de baan der cyclonen. Wat een hevige cycloon bedekent, daarvan kunnen de inwoners van Tamatave

meespreken, welke stad in 1927, met uitzondering van twee steenen gebouwen, welke zwaar beschadigd werden, totaal van den aardbodem werd weggevaagd. Wij hadden het geluk op Mauritius een ooggetuige van deze ramp te spreken, kapitein Voss van de Seychellen-eilanden, noordelijk in den Indischen oceaan gelegen. ☼ Genoemde kapitein lag op den bewusten dag, 3 Maart 1927, met zijn 350 ton metend schip, de „Elisabeth” waarmee hij de verbinding tusschen Mauritius, Réunion en Madagaskar met allerlei eilandjes in den Indischen oceaan onderhoudt, in de haven van Tamatave. Daar er een zware orkaan heerschte, waren alle masten en zeilen gestreken en was het schip met 4 kettingen verankerd. Hoewel het reeds 10 uur in den morgen was, heerschte er nog een bijna volledige duisternis. Plotseling, zoo vertelde hij, nam de verschrikkelijke wind nog in kracht aanmerkelijk toe. In een oogenblik was het schip van zijn ankers geslagen en een speelbal der golven. Zoo dreef hij een 10 kilometer langs de kust noordwaarts, tot een geweldige vloedgolf het schip

opnam en, voordat iemand recht besefte wat er gebeurde, 800 meter diep het land in zette. Gelukkig overkwam niemand aan boord een ongeluk, terwijl nog heden ten dage het schip als een merkwaardigheid te zien ligt op precies dezelfde plaats als waar het zoovele jaren geleden neergewakt werd. ☼ Men ziet nog eens uit dit onopgesmukte verhaal

van een zeeman, welk een verwoestende kracht cyclonen bezitten kunnen en het is duidelijk dat schepen al het mogelijke doen om uit de buurt te blijven. Voorts zal ieder begrijpen dat er toen van Tamatave niet veel meer overbleef. W. (Wordt vervolgd)

IN HET CENTRUM VAN TAMATAVE

Anemone Japonica, de Herfst-Anemoon

DOOR G. KROMDIJK

ZOODRA de eerste gouden herfstblaadjes beginnen te vallen — daarmee begint de Lindsoms al in de eerste helft van Augustus — raken vele zomerbloemen reeds uitgebloeid. Nog enkele weken en het is niet meer alleen de linde; ook andere boomen laten dan hun eerste bladeren vallen, daarmee het einde van den zomer aankondigend. Wel zijn de felkleurige bloemen van Dahlia's en Phloxen nog in volle zomerpracht, maar toch is die laaiende kleurengloed niet in staat, ons het naderen van den herfst te verstellen. ☼ Behalve de Phloxen en de Dahlia's zijn er nog de Chrysanthen, de herfst-Asters en het goud van de Rudbeckia's, maar toch . . . er zijn meer gewassen die hun bloei staken, dan waarvan de bloemen nog tot ontwikkeling moeten

komen. Dankbaar maken we daarom van de herfst-Anemonen gebruik, wier bloemen zich eerst in September ontplooiën. Als we iets over Anemonen lezen, denken we eigenlijk meer aan het vroege voorjaar, immers dan toch bloeien de meeste. In Februari bloeit reeds de Anemone Hepatica of Leverbloempje, dat zoo bijzonder geschikt is voor den rotstuint, om in Maart—April door Anemone pulsatilla met lilablauwe, kelkvormige bloemen en wollig behaarde bladeren en stengels opgevolgd te worden, welke bloei in Mei—Juni overgenomen wordt door de Anemone coronaria, in de kleuren rood, rose, blauw en violet. ☼ Behalve deze zijn er nog vele andere soorten, alle meer of minder bekend, doch Anemone japonica of herfst-Anemoon is voor velen nog een onbe-

kende. ☼ Nieuw is de herfst-Anemoon niet, immers ze komt reeds een eeuw in onze tuinen voor. Oorspronkelijk kende men alleen den uit Japan afkomstigen roodbloemigen vorm, doch thans beschikt men ook over rose en witbloemige verscheidenheden, zoowel enkel als half dubbelbloemig. De fijne bloemen zijn op 60 tot 100 cm lange, vertakte stengels geplaatst, zoodat ze bijzonder mooi als snijbloem zijn. Vooral in combinatie met een paar herfsttakjes zijn er mooie vaasboeketten mee te maken. ☼ Niet alleen als snijbloemen, doch ook als borderplant is de herfst-Anemoon schitterend te gebruiken. Met hun elegante, langgerekte bloemstengels zijn ze voor de middelste rij van den border aangewezen. ☼ Lager en lager zakt de zon, en steeds grooter worden de schaduwplekken in den tuin, waar het steeds moeilijker wordt, de late herfstbloeiers nog tot volleontwikkeling te brengen. *Anemone japonica* is geen liefhebster van felle zon, doch groeit beter op een half-schaduwplekje. In dat getemperde licht komen vooral de witte verscheidenheden beter tot hun recht, trouwens ook de rose en de roode. In elk geval is het een prachtige oplossing, deze schaduwplekjes zoo spoedig mogelijk met Anemonen te beplanten. ☼ Hoewel de planten heel rijk bloeien, vallen ze afzonderlijk toch niet zoo bijzonder op, temeer daar de bladontwikkeling ook niet zoo groot is. In groote tuinen verdient het daarom aanbeveling

ze aan groepen van 10 tot 15 stuks bijeen te planten, alle van één kleur. Is men in de gelegenheid ze op den voorgrond tegen een heestergroep te plaatsen, dan mag men dat zeker niet verzuimen, daar het verkregen effect buitengewoon mooi is, vooral met een achterbeplanting van laagblijvende, groenblijvende heesters. ☼ Anemonen, althans herfst-Anemonen verlangen een voedzamen, goed vocht opgevend bodem, een paar factoren waar men bij het planten rekening mee dient te houden. Men kan ze zoowel in het na- als voorjaar planten en verplanten, doch men bereikt de beste resultaten met voorjaarsplanting. Plant men in den herfst — eerder dan de tweede helft van November is dat door haar laten bloei haast niet mogelijk — dan moet men ze met een 15 cm dikke laag turfmolm bedekken. De *Anemone japonica* is, evenals vele

andere uit Japan afkomstige gewassen, niet volkomen winterhard. Men dient haar dus jaarlijks tegen de vorst te beschermen, al kan de bedekkende laag turfmolm het tweede jaar na het planten, wel tot 10 cm gereduceerd worden. ☼ De vermenigvuldiging geschiedt door middel van scheuren of door deelen van den wortelstok. Voor den liefhebber is het scheuren heel goed uitvoerbaar, hetgeen ook het best in het voorjaar kan geschieden. De planten scheurt men in stukken, om ze elders weer afzonderlijk uit te planten.

Hoewel ze direct het eerste jaar reeds kunnen bloeien, kan men toch na het tweede of derde jaar pas van een rijken bloei gaan spreken. ☼ Wenscht men spoedig in het bezit van een groot aantal planten te komen, dan moet men vermenigvuldigen door deelen van den wortelstok, hetgeen voor den liefhebber, die in het bezit is van een kouden bak, ook heel goed mogelijk is. Men snijdt de wortels van de oude planten af, om ze vervolgens in stukjes van 5 cm lengte te snijden. Elk stukje plant men horizontaal in een klein bloempotje, welke potjes men in een kouden bak plaatst, waarvan de ramen gesloten blijven, totdat nieuw leven te bespeuren is. Men kan de stukjes ook wat langer snijden, om ze zonder potjes in den kouden bak uit te leggen, waarna men ze met een laagje zandige aarde moet bedekken. Planten met een potkluitje groeien echter bij het verplanten veel vlugger door. De oude planten

ANEMONE JAPONICA

zijn na deze behandeling natuurlijk waardeloos geworden. Al bereiken de sterk vergaffelde bloemstengels een hoogte van soms 100 cm, ze zijn zoo stevig dat ze niet aangebonden behoeven te worden. Zelfs tegen regen en wind zijn de bloemen heel goed bestand en ze weten soms zoo'n eerste nachtvorst nog heel aardig te trotseeren, zoodat men tot begin November nog bloemen snijdt. ☼ Tot slot volgen hier nog een paar mooie verscheidenheden: *Köningin Charlotte* met halfdubbele, zuiver rose bloemen; *Géante des Blanchés*, half dubbelbloemig wit; *Kriemhilde*, half dubbelbloemig rood; *rosea elegans* met zacht rose bloemen en *Loreley* met half dubbele, groote lila bloemen.